

Hicran HACIZADƏ

AMK- nın baş müəllimi

Ünvan: Bakı, Yasamal rayonu, Ələsgər Ələkbərov 7

E-mail: atiahi-amk-hik@mail.ru

RAMİZ MİRİŞLİ MAHNILARININ MÖVZU RƏNGARƏNGLİYİ

***Xülasə:** Məqalədə görkəmli bəstəkar və pedaqoq, Azərbaycanın xalq artisti, professor Ramiz Mirişlinin mahnı yaradıcılığı təhlil olunur. Mahnılarda məqam, ritm, janr, üslub xüsusiyyətləri araşdırılır.*

***Açar sözlər:** Ramiz Mirişli, mahnı, məqam, üslub, janr*

Azərbaycan professional musiqisinin banisi, dahi Üzeyir Hacıbəylinin əsasını qoyduğu musiqi ənənələrinə sadıq qalan, özünəməxsus yaradıcılıq dəsti-xətti ilə seçilən istedadlı bəstəkarlar dəstəsinin layiqli nümayəndələrindən olan Ramiz Mirişli bir çox janrlarda maraqlı əsərlər bəstələmiş, böyük şöhrət qazanmışdır. Lakin Ramiz Mirişlini bir bəstəkar kimi xalqa daha çox tanıdan və sevdirən, ona uğur gətirən məhz mahnı yaradıcılığı olmuşdur.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan musiqi mədəniyyətində mahnı janrı özünün bədii-estetik və üslub xüsusiyyətlərinə görə mühüm yer tutur. Xalq mahnılarında olan mövzu genişliyi, janr-üslub xüsusiyyətləri bəstəkar mahnılarında qorunub saxlanılmış, daha da zənginləşdirilmişdir. Bu yolda xalq ənənələrini davam etdirən, təkrarolunmaz irs qoymuş bəstəkarlarımızın hər birinin fərdi yaradıcılıq üslubuna, musiqi dünyagörüşünə və dəsti-xəttinə baxmayaraq, onları birləşdirən vacib bir amil var ki, bu da mahnı janrının bütün tələblərinə cavab verən əsərlərin ərsəyə gətirilməsidir. Onların müxtəlif musiqi janrlarında yazdıqları nümunələr istər forma, istərsə də məzmun baxımından kamil örnek ola biləcək əsərlər sayılır. Əsrlərdən bəri xalqımızın yaddaşında yaşayan xalq mahnıları ilə bərabər, XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq zəngin şifahi ənənələr zəminində bəstəkarlarımız gözəl, yaddaqalan, xalq tərəfindən sevilən saysız-hesabsız mahnılar yaratmışlar.

Dahi Üzeyir Hacıbəylidən sonra kütləvi mahnı janrında təkrarolunmaz nümunələr yaradan Səid Rüstəmov, Tofiq Quliyev, Cahangir Cahangirov, Rauf Hacıyev, Hacı Xanməmmədov, Ramiz Mirişli, Oqtay Kazımi, Elza İbrahimova, Emin Sabitoğlu və başqalarının rəngarəng, milli koloritə malik yüksək səviyyəli mahnıları bu janrı inkişaf etdirməklə yanaşı, bir çox nəsillərin mənəvi tərbiyəsinə təsir göstərmişlər. Təbii ki, bəstəkarlarımızın yaradıcılığına həsr olunmuş monoqrafiyalarda onların mahnıları da nəzərdən keçirilmiş, müəyyən dərəcədə təhlil edilmiş və həmin janra aid bir çox elmi məqalələr nəşr olunmuşdur. Bu baxımdan, musiqişünas İmruz Əfəndiyeva və Ceyran Mahmudovanın tədqiqatlarında bəstəkarlarımızın mahnı yaradıcılığına ümumi şəkildə yanaşılmış və musiqi ilə poeziya məsələləri ön plana çəkilmişdir (5; 8).

Nəğməkar bəstəkar Ramiz Mirişli 60-cı illərdən bəri, yarımərdən artıq bir zaman ərzində bu janrda ən qiymətli, seçilib-sevilməyə layiq olan nümunələr yaratmış,

yüzlərlə ecazkar mahnılar müəllifi kimi xalqımızın ürəyinə yol taparaq Azərbaycan musiqi xəzinəsini zənginləşdirmişdir. Ramiz Mirişlinin ruhundan süzülən, bulaq kimi çağlayıb daşan, ürəkləri rıqqətə gətirən mahnıları insanlara sevgi, ülvə məhəbbət, səadət bəxş edir, onlara vətənpərvərlik, qəhrəmanlıq hissləri aşılayır.

Ramiz Mirişli həmişə sənətin yüksək tələblərinə cavab verən səmimi, yeni ruhlu mahnıların yaradıcılarından biri olmuşdur. “Könüllə görülən iş əbədlilik qazanır” – XIII əsrdə yaşayıb-yaradan, İslam və təsəvvüf dünyasında tanınmış şair Mövlanə Cəlaləddin Ruminin bu hikmətli sözləri hər bir zaman özündə əsl həqiqəti ehtiva edir. Ramiz Mirişlinin mahnı yaradıcılığını araşdırarkən onun sözə böyük önəm verdiyini görürük. Bu mənada mahnıların mövzu dairəsi çox maraqlı, geniş və ürəyəyatımlıdır. Onun mahnılarında Vətən, Azərbaycan təbiəti və onun əsrarəngiz gözəllikləri, məhəbbət lirikası, əmək qəhrəmanları, gənclik, bayram əhvali-ruhiyyəsi və uşaq mövzuları tərənnüm olunur. Günün vacib məsələlərinə toxunan şeirlərə əsaslanaraq bəstəkar bütün yaradıcılığı boyu mahnı janrının spesifikasına uyğun şeirlərə müraciət edir. Bu baxımdan o, xalqın sevimli şairləri – Nizami Gəncəvi, Hüseyn Cavid, Cəfər Cabbarlı, Mikayıl Müşfiq, Səməd Vurğun, Süleyman Rüstəm, Məmməd Araz, Bəxtiyar Vahabzadə, Nəriman Həsənzadə, Tofiq Bayram, İslam Səfərli, Məmməd Aslan, müasirlərimizdən – Dilsuz Mustafa, Rəfət Əhmədzadə, Rəfiq Zəka Xəndan, Gülağa Tənha, Zeynal Vəfa, Vahid Əziz, Ağalar Mirzə, Vüqar Əhməd və başqalarının sözlərinə zaman-zaman bir-birindən gözəl və rəngarəng, zəngin, milli koloritli mahnılar bəstələmişdir.

Poeziya və musiqinin vəhdətindən yaranan nəğmələrimiz haqqında hələ XX əsrin əvvəlində Azərbaycan ziyalılarından böyük alim və maarifçi Həsən bəy Zərdabi (1837-1907) “Əkinçi” qəzetində yazırdı ki “... nəğmə, şeir və musiqi ilə xalqı tərbiyə etmək, onlarda vətənpərvərlik hissini coşdurmağa xüsusi diqqət vermək lazımdır” (7, s. 38-39). Zamanında o milli ziyalıları ciddi tələblə uşaq və gənclər üçün məfkurəvi nəğmələr yaratmağa çağırırdı. Xalqın mədəni dəyərlər əsasında formalaşmasında, milli həmrəyliyə qovuşmasında ana dili, ənənəvi din, elm-maariflə yanaşı, Həsən bəy populyar musiqi olan el nəğmələri və aşiq havalarından əlavə, xalq oyanışa, tərəqqiyə səsləyən musiqili-poetik mətnlər yaradılmasını da zəruri sayırdı. Təsadüfi deyil ki, H.Zərdabi nəğmələrin tərbiyəvi əhəmiyyətini nəzərə alaraq Azərbaycanda ilk dəfə (1901) nəğmə məcmuəsini çap etdirmişdi.

Klassik irsi dərinlən mənimsəyən, ona yaxşı bələd olan, geniş dünyagörüşünə malik Ramiz Mirişli müasir musiqi nümunələrindən bəhrələnərək bənzərsiz, zərif, ahəngdar, tərəvətli, rəngarəng orijinal melodiyalar bəstələmişdir. Xalq musiqisinin, milli mahnı ənənələri ilə estrada janrının sintezindən yaranmış vokal əsərlərində bəstəkar Ramiz Mirişli bu janrın səciyyəvi xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmiş, metroritmik, məqam-intonasiya dəyişkənliyindən böyük məharətlə istifadə etmişdir. Bu baxımdan, Ramiz Mirişlinin yaradıcılıq nailiyyətləri özü də ənənəyə çevrilmişdir. Mahnı sahəsində çalışan Azərbaycan bəstəkarlarının yeni nəslinin bir çox nümayəndələri bu ənənəyə istinad etmişdir. Ramiz Mirişlinin səlis musiqi dili, aydın və milli koloritli, zəngin melodiyaları ona minlərlə dinləyicinin böyük rəğbətini qazandırmışdır. Onun mahnıları sənətsevərlər arasında həmişəyaşar olmaqla əsl el nəğmələri kimi sevilir.

Gənc yaşlarından yurdunun tarixinə və mədəniyyətinə böyük maraq göstərən Ramiz Mirişlini xalq musiqisi, el nəğmələri cəlb etmiş və bu sevgi gələcəkdə musiqi folkloru sahəsindəki yaradıcılıq uğurlarını şərtləndirmişdir. Öncə milli alətimiz olan kamança ifaçısı kimi fəaliyyət göstərməsi, ona muğamlarımıza, xalq musiqisinə bütün incəlikləri ilə dərinlən yiyələnməyə, gələcəkdə bu biliklərdən bacarıqla və böyük məharətlə istifadə etməyə çox kömək etmişdir. Tükənməz istedadı, dərin musiqi duyumu, novator axtarırları sayəsində Azərbaycan mahnı yaradıcılığını yüksək zirvəyə qaldırmış Ramiz Mirişli vokal sənətimizə yeni keyfiyyətlər əşiləmiş, təkrərsız və bənzərsiz melodik çalarları mahnının özəyinə hopdurmuşdur.

SSRİ xalq artistləri – Zeynəb Xanlarova, Lütfiyar İmanov, Azərbaycan Respublikasının xalq artistləri – Şövkət Ələkbərova, Arif Babayev, İslam Rzayev, Gülağa Məmmədov, Elmira Rəhimova, İlhamə Quliyeva, Nisə Qasimova, Nəzakət Məmmədova, Mübariz Tağıyev, Nəzakət Teymurova, Zaur Rzayev, əməkdar artist Yaşar Səfərov və başqaları R.Mirişlinin mahnılarını ifa edərək xalqa sevdirmişlər. Bu sevgi sərhədləri aşaraq qonşu ölkələrə yayılmışdır. Türkiyənin ünlü şarkıçıları – Nəşə Karaböcek, Sibelcan, Ajda Pekkan, Fatih Kısaparmak, Murat Kaya və digərləri Ramiz Mirişlinin mahnılarına müraciət etmiş, öz repertuarlarını bu nəğmələrlə zənginləşdirmişlər. Sevincirici haldır ki, mahnıları ilə xarici ölkələrə yol tapan bəstəkar, bu janrda yazmaq üçün müxtəlif yerlərdən sifarişlər alırdı.

Ötən əsrin dünyəşöhrətli bəstəkarı, Azərbaycan klassik musiqi sənətinin görkəmli nümayəndəsi Fikrət Əmirovun mahnı janrı haqqında çox maraqlı fikirləri var. O, yazırdı ki, “...xalqın ən çox sevdidi, oxuduğu, həmişə eşitməyə ehtiyac duyduğu kütləvi musiqi janrlarından biri və bəlkə də birincisi mahnıdır. Mahnı adi məişət məsələlərindən tutmuş, ta yüksək humanist, beynəlmiləl, bəşəri fikirlərə qədər çox geniş bir sahəni əhatə edə bilən ən demokratik, ən operativ janrdır... Sənətdə ən başlıca cəhət fərdilikdir. Bu mühüm məziyyət istedadın dərəcəsini yaradıcılıq axtarırlarının genişliyini müəyyən edir” (7, s. 40-41).

Səmimiliklə deyilən bu sözlər bütün professional musiqiçilərin arzusunu ifadə edir. Ramiz Mirişli də sanki Fikrət Əmirovun bu istəyini həyata keçirib sayca çox, eləcə də keyfiyyətcə yaxşı mahnılar yazmışdır. Onun bu mahnıları müxtəlif illərdə məcmuə şəklində çap olunmuşdur. Məcmuələrin adı belədir: “Mahnılar”, “Dalğalar” (2008), “Sənin bircə təbəssümün”, “Azərbaycan, dünyam mənim”, “Oxu tar”, “Mənim ömrüm” (2013). Ramiz Mirişli yaradıcılığında mahnı əsas və aparıcı janr olduğu üçün bu sahənin təhlilini daha ətraflı şəkildə veririk.

Mövzu və ideya məzmununa görə bəstəkarın mahnı yaradıcılığını aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1. Vətən haqqında mahnılar;
2. Məhəbbət mövzusunda mahnılar;
3. Azərbaycan təbiəti, onun əsrarəngiz gözəlliyini tərənnüm edən mahnılar;
4. Əmək qəhrəmanlarına həsr edilmiş mahnılar;
5. Ana mövzusunda mahnılar, mahnı-balladalar;
6. Gənclik mövzusunda mahnılar;
7. Bayram mahnıları;

8. Uşaq mövzusunda mahnılar.

Vətən və onun gözəlliklərini tərənnüm edən mahnılardan danışarkən, bəstəkarın “Azərbaycan, dünyam mənim”, “Bakının gecəsi”, “Naxçıvan tərənəsi”, “Arazım”, “Vətənimsən”, “Qızlar bulağı”, “Doğma diyarım” və s. populyar mahnılar diqqət mərkəzində durur. Adları çəkilən bu mahnıların sözləri müxtəlif yaradıcılıq üslubuna mənsub olan şairlərin qələminin məhsulu olsa da, Ramiz Mirişlinin bəstəsində vətənin gözəllikləri musiqi dili ilə əks etdirən bütöv bir əsərin canlı, ayrılmaz üzvü kimi gözlərimiz önündə canlanır. “Azərbaycan, dünyam mənim” (sözləri: Məmməd Arazındır) mahnısında yaşadığımız yurdun böyüklüyü, əyilməzliyi, gözəl lövhələri göz önünə gəlir. “Qayalarda bitən çiçək, çiçəklikdə bir qaya”ya bənzədilən qədim və həmişəcavan “Azərbaycanın oğulları şimşək atlı, qartalları od qanadlı” olmasını və bu duyğunun zəngin musiqi ifadəsi, öz dərin çalarlığı ilə dinləyiciyə çatdırılması şairin fikri ilə vəhdətdə verilir.

“Azərbaycan, dünyam mənim”

(sözləri: Məmməd Arazındır)

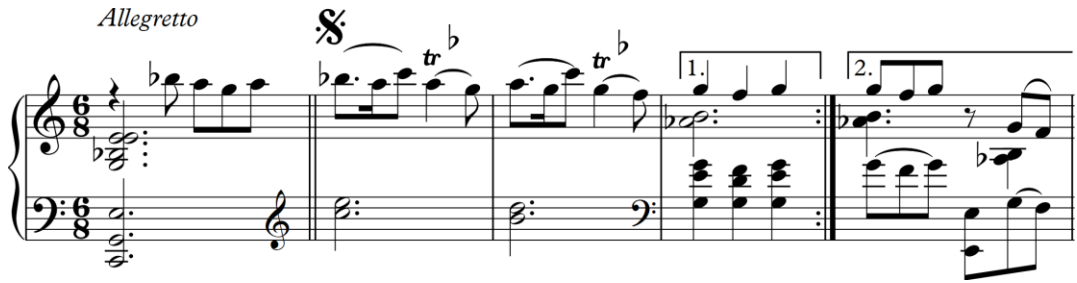
Mahnı iki xanəli dörd musiqi ibarəsini özündə birləşdirən ağır tempipli girişlə başlayır. Bəstəkar müşayiətin fakturasında “donmuş, hərəkətsiz” akkordlardan istifadə edir. Mahnı bütövlükdə, şur məqamında yazılıb və nəqəratdə “Hicaz”dan məharətlə istifadə olunmuşdur.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, doğma Azərbaycanı tərənnüm etmək öncə mahnının ritmindən duyulur. Bu baxımdan, müşayiət solo kimi çıxış edərək milli rəqsimiz yallıya xas olan şux, şən xarakteri özündə ehtiva etdirir. Ramiz Mirişli ənənəvi rəqs janrı olan yallının metro-ritmik xüsusiyyətlərindən məharətlə istifadə etmiş, bununla da mahnı janrına yenilik gətirmişdir.

Ramiz Mirişli “Vətənimsən” adlı mahnısında da doğma diyarın gözəlliyinə, onun əsrarəngiz təbiətinə vurğunluğunu təcəssüm edir. Mahnının nikbin ruhu, sürəkli ahəngi şeirdə ifadə olunan fikrə tamamilə uyğundur. Vətənin hər qarış torpağı əzizlənir, “ana” deyə vəsf edilir:

Ana Torpaq, ana diyar
Sən mənimsən.

Ömrüm, günüm, ruhum, canım,
Vətənimsən.

Bu mahnı gümrah, şən xarakterli musiqidən ibarətdir və Azərbaycan xalq rəqs mahnıları üçün səciyyəvi olan 6/8 ölçüsündə yazılmışdır. Mahnı məqam etibarilə də çox maraqlıdır. Əvvəlcə bəstəkarın ən çox sevdiyi segah məqamında səslənən melodiya şikəsteyi-farsa əsaslanır, sonra isə mayeyi-segaha qaydır. Mahnının nəqarətində məqam dəyişkənliyi, ötəri yönəlmə baş verir və mayeyi-şüştərə keçid yaranır. Nəqəratın ikinci bölməsində yenidən mayeyi-segaha qayıdış baş verir və melodiya onda da bitir.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, Ramiz Mirişli mahnılarında ritm və məqam dəyişkənliyindən bacarıqla istifadə etmiş, dəyişkən ölçülü melodiyları milli məqamlarımızı böyük ustalıqla uzlaşdırmaqla özünəməxsus, qeyri-adilik, rəngarənglik yaratmağa nail olmuşdur.

Ulu Naxçıvan yallılarının təsirindən yaranan mahnılarla boya-başa çatdığı doğma diyarına həsr etdiyi “Naxçıvan təranələri” ilə Ramiz Mirişli vətənpərvərlik, mövzusunu davam etdirir. Sevimli şairimiz İslam Səfərlinin sözlərinə yazılmış bu mahnıda müəllif Naxçıvanın simasında bütün Azərbaycana sonsuz və tükənməz məhəbbətini tərənnüm edir, onun qarlı dağları, çiçəkli bağları, mərd oğul və mərd qızlarından söhbət açır. Bu mahnını dünyaşöhrətli müğənnimiz Rəşid Behbudov yaratdığı Mahnı Teatrının proqramına daxil etmişdi.

Mülayim tempdə yazılan “Naxçıvan təranələri” mahnısı instrumental müqəddimə ilə başlayır.

Moderato

Bəstəkar xalq mahnılarına xas olan üsuldən istifadə edərək müqəddimədə Nəqəratın II hissəsinin melodiyasını səsləndirir. Bu üsul öz davamını vokal partiyanın müşayiəti zamanı da tapır.

mf

Mahnı bəndi 12 xanədən ibarətdir. Əvvəldə melodiya şüştər məqamının tərkib hissəsinə əsaslanır. Son 4 xanəsində məqamın tamamlayıcı tonuna, yəni alt kvartaya qayıdılır və mayeyi-şüştərin intonasiyaları açıqca eşidilir. Xalq mahnılarında rast gəlinən bu cəhəti Ramiz Mirişli “Naxçıvan təranələri” mahnısına tətbiq etməklə milli ənənələrə sadıq qalmasını bir daha sübut etmişdir. Mahnının sonluğu 3 xanədən ibarətdir və bu hissədə vokal partiya zılə qalxaraq ikinci oktavanın “mi” səsinin uzadılması ilə tamamlanır.

f poco a poco rit

A tempo

Fikrət Qocanın sözlərinə yazılmış digər mahnı “Arazım” adlanır. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, Ramiz Mirişlinin mahnı yaradıcılığında sözlərinə ən çox müraciət etdiyi şairlərdən biri Fikrət Qocadır. Əgər “Vətənimdən” mahnısında bahar tərəvətləri, yaz ətirli, min rəngli Vətən torpağı tərənnüm edilirsə, “Arazım” nəğməsində gizli bir

kədər, nisgil, vətən həsrəti var. Baharın gəlişi ilə güllər açır, "Arazda aşib-daşır, şirin-şirin nəğmə deyir". Lakin "Xan Arazın" nəğməsindən yenə yandı qızılğüllər" – söyləyən şair Arazın nəğməsini bu vətənin, bu yurdun həsrət nəğməsi kimi səsləndirməklə ayrılığın tarixin acı həqiqətinə çevrilməsinə kədərləndiyini xatırladır. Bu kədər daha artıq qabartmaq məqsədilə bəstəkar şüştər məqamından məharətlə istifadə edir. Ümumilikdə, mahnı mülayim tempdə səslənərək Araz çayının gözəl melodik çalarlarla təsvirini verir.

Ramiz Mirişli yaradıcılığında incə, ülvə hissləri əks etdirən sevgi-məhəbbət mövzusunda yazılmış mahnılar da çoxluq təşkil edir. Bu mahnılar lirik melodiylara malik yüksək səviyyəli sənət əsərləridir. "Səni sevən baxışlar", "Küsüb məndən", "Yaman gözəlləşmişən", "Səndən kövrək", "Bir xumar baxışla", "Azərbaycan gözəlləri" (söz: F.Qoca), "İlk sevgi", "Dağlar qızı", "Sevgi gülləri" (söz: D.Mustafayev), "İnandım" (söz: S.Rüstəm), "Dedi tələsmə" (söz: N.Həsənzadə), "Sənin vüqarın mənim" (sözləri B.Vahabzadə) və bu qəbildən olan yüzrlərlə mahnılar öz oxunaqlığı, gözəlliyi, yaddaqlımlığı, həzinliyi ilə fərqlənir. Göründüyü kimi, F.Qoca, İ.Səfərli, B.Vahabzadə, S.Rüstəm və bu kimi öz yaradıcılığında dərin lirikaya böyük önəm verən şairlərlə ünsiyyət, yaradıcılıq birliyi çox faydalı olmuşdur.

Bu baxımdan, İ.Səfərlinin sözlərinə yazılmış "Dalğalar" mahnısını xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Mahnıda müəlliflər təbiətlə sevgi duyğularını bacarıqla uyğunlaşdırmışlar. Qaynar həyat kimi coşub çağlayan dalğaların şıltaqlığı dinləyicinin qəlbində kövrək bir kədər hissi də oyadır. Dənizdə olan sevgilisinin nigarançılığı musiqinin ifadə vasitələri ilə qabardılır. Şairin epitetlərdən, bənzətmələrdən istifadə edərək ("şən dalğalar", "nəğməkar dalğalar", "mirvari dalğalar") yaratdığı obrazları bəstəkar da incə, kövrək musiqi ilə açmağa nail olmuşdur. Bu məqsədlə Ramiz Mirişli "Segah" muğam intonasiyalarına müraciət edərək onun bir neçə ("Mayeyi-segah", "Şikəsteyi-fars") şöbəsiindən istifadə etmişdir. Hələ "Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları" üzərində elmi-nəzəri araşdırmalar apararkən Üzeyir bəy Hacıbəyli hər bir muğamın özünəməxsus milli xüsusiyyətlərə malik olduğunu bildirərək məqam və muğamları xarakterizə edərək demişdir: "...bədi ruhi təsir cəhətdən "Segah" dinləyicidə məhəbbət hissi oyadır." "Dalğalar" mahnısını daha da təsir edən onun ilk ifaçısı sevimli xanəndəimiz, respublikanın xalq artisti Şövkət Ələkbərova olmuşdur. Şövkət xanımın təkrarolunmaz, həzin səsi, professional oxu tərzii hələ uzun müddət dinləyicilərin qulaqlarından getməyəcək. O, "Dalğalar"ı böyük şövlə ifa edərək, necə deyirlər "mahnının möhürünü vurmuşdur".

"Dalğalar"

Moderato

Ramiz Mirişli mahnılarında diqqəti cəlb edən əsas cəhətlərdən biri də məqam dəyişikliyiədir. Bu baxımdan, "Səni tapdım"da (söz: F.Qoca) mahnı daxili məqam də-

yişkənliyini izləmək maraqlı olardı. Əgər birinci bənddə melodiya /şur-segah/, Nəqəratda şur məqamında yazılmışsa, ikinci bənddə çahargah məqamından istifadə olunur. Şur və segah məqamlarının çahargah məqamı ilə əvəzlənməsi çox ustalıqla öz həllini tapmışdır. Bu isə yenə də müəllifin milli məqam sisteminə və muğamlarımıza yaxşı bələd olmasından, onlardan yerli-yerində istifadə etmək bacarığına malik olmasından irəli gəlir.

Bəxtiyar Vahabzadənin sözlərinə yazılmış “Sənin vüqarın mənəm” mahnısında insana xas olan iki mənəvi keyfiyyətin – sevgi hissi və vüqarın qarşılıqlı münasibətini görürük. Şairin təbircə desək “Vüqar hara, eşq hara” – sevən şəxs öz vüqarını sevdliyində axtarmalıdır. Saf sevgi, ülvə məhəbbət özü elə əyilməz vüqar deməkdir. Bu səbəbdən də mahnıda sevdliyinə müraciətdə “*bütün arzularına zirvə mənəm, son mənəm... sənin vüqarın mənəm*” – deyər söylənir.

Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, yallı ritmi Ramiz Mirişlinin bir çox mahnılarına sirayət etmişdir. “Salam, Kür çayı” mahnısı da yallının təsirindən yaranmışdır. Mahnı respublikamızın həyatında baş verən yeniliklə – Kür suyunun Bakıya gətirilməsi münasibəti ilə yazılmışdır. Əzəmətli Kür suyunun şırıltı ilə axınını təsvir etmək üçün bəstəkar şən əhvali-ruhiyyəli melodiyanı şur məqamında bəstələmişdir. Zövqümüzü oxşayan bu mahnının gümrah, əzəmətli sədalarını Azərbaycanın xalq artisti, istəklili müğənnimiz Gülağa Məmmədovun ifasında dəfələrlə eşitmişik.

Əsrlər boyu xalqımız “Novruz-bahar” bayramını böyük ruh yüksəkliyi ilə keçirir. Musiqi folklorumuzda bu bayrama aid olan müxtəlif səpkili mahnılar və rəqslər mövcuddur. Öz növbəsində Ramiz Mirişli də bu gözəl adət-ənənəyə mahnılar həsr etmişdir. Belə mahnılardan ən məşhuru və el arasında çox yayılmış, tez-tez ifa olunan “Bayram axşamları” mahnısıdır. Öz həmkarı, bir çox mahnıların müştərək müəllifi olan Fikrət Qocanın sözlərinə yazılmış bu mahnı sanki gözlərimiz önündə möhtəşəm ümumxalq şənliyini canlandıraraq bayram tablosu yaradır. Yallı ritmindən istifadə edən bəstəkar sanki kütləvi xalq bayramı lövhələrinin təsvirində bu məziyyəti daha qabarıq şəkildə səciyyələndirir. Mahnıda məqam nəzəriyyəsinə görə, qohum hesab olunan üç məqamın melodik intonasiyaların qarşılaşdırmasının şahidi oluruq (şur-rast-şur-segah-şur). Bununla da forma cəhətdən zahirən rondoya oxşarlıq gözə çarpır. Burada şur məqamı refren (A) əhəmiyyəti daşımaqla hər yeni məqamdan sonra təkrarlanır.

Bayram axşamlarında

Ramiz Mirişlinin mahnı yaradıcılığında zarafət xarakterli məzəli mahnılara da rast gəlmək olur. “Bu nə nazdır” (söz: F.Qoca), “Yox deyə-deyə”, “Dedi tələsmə” (söz: N.Həsənzadə), “Səhər, günorta, axşam” (söz: E.Borçalı) məhz belə mahnılardandır.

Ramiz Mirişlinin uşaqlar üçün də silsilə mahnılar bəstələmişdir. Bu mahnılar üç qismə bölünür: kiçik yaşlı uşaqlar üçün, məktəblilər üçün və böyüklər tərəfindən ifa olunan uşaq mahnıları. “Qar yağır”, “Gəl, ay sığırçın”, “Kəpənək”, “Təbiət haqqında mahnı”, “Anama”, “Kosmonavtam” – kiçik yaşlı uşaqlar, “Dağlar çağırır”, “Gurla şeypurum, gurla”, “Pioner mahnısı”, “Ucalsın nəğməmiz” – məktəblilər, “Nazlı qız”, “Analar və laylalar”, “Günay” – böyüklər üçün yazılmış uşaq mahnılarıdır. Onu da qeyd etmək ki, bəstəkarın uşaq ifası üçün yazdığı mahnıların melodiyası çox sadə, yadda qalan musiqidən ibarətdir. Belə ki, uşaqların ifasını asanlaşdırmaq üçün bəstəkar Nəqəratsız, bir bəndli formaya üstünlük verərək “Kəpənək” (söz: R.Zəka), “Gurla şeypurum, gurla”, (söz: C.Cavadlı) kimi mahnılar bəstələmişdir. Uşaq mahnılarında kuplet formasında da bir sıra mahnılar yazılmışdır. Bunlardan “Pioner bayramı” (söz: T.Mütəllibov), “Gəl, ay sığırçın”, “Qar yağır” (söz: R.Zəka) və başqalarını misal göstərə bilərik. Yallı ritmi bəstəkarın uşaq mahnılarına da təsir etmişdir. Uşaqların bayram şənliyində əylənərək əl-ələ verib rəqs etmələrini təsvir edən “Ucalsın nəğməmiz” (söz: F.Qoca) məhz bu nümunələrdəndir.

Bəstəkarın mahnı yaradıcılığından söz açarkən duet ifası üçün nəzərdə tutulmuş mahnıları xüsusi qeyd etmək lazımdır. Yeri gəlmişkən deyək ki, Ramiz Mirişli ilk bəstəkardır ki, öz yaradıcılığında mahnı-duetə müraciət etmiş və bu səpkidə unudulmaz nümunələr yaratmışdır. “Səadət”, “Günəşi gözləyirik”, “Ulduzlar”, “Həyat söylə, sən kiminsən?”, “Xoş səhərlə yaşayırıq” və onun bu kimi duet mahnıları sevimli müğənnilərimiz Elmira Rəhimova və Yaşar Səfərovun ifasında ilk səslənmədən yadda qalmış, dinləyicilərin qəlbinə yol tapmışdır. Bu mahnıların əksəriyyəti insan təfəkkürü ilə onu əhatə edən obyektiv varlıq arasında gedən mənalı bir dialoqu xatırladır və mahnı-monoloq kimi səciyyələndirilir.

İllər keçdikcə yeni mahnılar, yeni ifalar, yeni dinləyici nəslə meydana gəlir, lakin Azərbaycan vokal musiqisinin ən gözəl nümunələri ilə bir cərgədə duran, öz məlahətini, tərəvətini itirməyən Ramiz Mirişlinin ecəzkar mahnıları zamanın dəyirmanında üyüdülərək insanların yaddaşına hopur, onu “xalqın malı” edir.

ƏDƏBİYYAT:

1. Hacıbəyov Ü.Ə. Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları. B.: Apostrof, 1995, 176 s.
2. İsmayılov M.C. Azərbaycan xalq musiqisinin janrları. B.: Işıq, 1984, 100 s.
3. Zöhrabov R.F. Bəstəkarlarımız haqqında söz. B.: Şur, 1995, 90 s.
4. Mahmudova C.E. Azərbaycan bəstəkar mahnılarında poeziya ilə musiqi. B.: Mars Print, 2009, 253 s.
5. Mahmudova C.E. Mahnılarda yaşayan poeziya. // “Musiqi dünyası” jurnalı. № 2(3), 2000, s. 70-72
6. Qulamova J.E. Azərbaycan xalq musiqi nümunələrinin təhlili. B.: Mars Print, 2013, 86 s.
7. İsmayılova G. H. Bəstəkar Ramiz Mirişli. B.: 2000

Rus dilində

8. Эфендиева И.М. Новое в Азербайджанской песне. Б.: Аз.Гос. Издательство, 1981, 56 с.
- Notoqrafiya**
9. Mirişli R.A. Mənim ömrüm. Səs və piano üçün mahnılar toplusu. B.: Aspoliqraf, 2013, 112 s.
10. Mirişli R.A. Dəlgələr. Fortepiano ilə oxumaq üçün mahnılar. B.: 2008, 98 s.

Хиджран Гаджизаде

Старший преподаватель АНК

Диссертант АНК

ТЕМАТИЧЕСКОЕ РАЗНООБРАЗИЕ ПЕСЕН РАМИЗА МИРИШЛИ

Резюме: В статье анализируется песенное творчество видного деятеля искусств, педагога, композитора, профессора Рамиза Миришли. В исследовании акцентируется национально-ладовая основа песен, и анализируются жанровые, ритмические, стилистические особенности песенного творчества композитора.

Ключевые слова: Рамиз Миришли, песни, мегам, стиль, жанр

Hicran Hajizade

Senior lecturer of ANC

Candidate for a degree of ANC

THEMATIC VARIETY OF THE RAMIZ MIRISHLI'S SONGS

Summary: The article analyzes the song creativity of prominent composer and educator, people's artist of Azerbaijan, professor Ramiz Mirishli. In a research of the songs the national-mode basis, genre, rhythm, stylistic features has been analyzed.

Key words: Ramiz Mirishli, song, episode, style, genre

Rəyçilər: sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor Fəttah Xəlqzadə;
sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor Akif Quliyev